

JÁMA A KYVADLO

Edgar Alan Poe

IMPIA TORTORUM LONGAS HIC TURBA FURORES
SANGUINIS INNOCUI NON SATIATA ALUIT.
SOSPITE NUNC PATRIA, FRACTO NUNC FUNERIS ANTRO,
MORS UBI DIRA FUIT VITA SALUSQUE PATENT

(Dlouho zde řádila bezbožná cháska trýznitelů,
nemohoucí se dosytit nevinné krve.

Dnes, když je vlast v bezpečí a sluj záhuby rozbořena,
tam, kde byla hrozná smrt, vládne život a blaho).

Čtyřverší složené pro tržní bránu, která měla být postavena na staveništi Jakobínského klubu v Paříži. Bylo mi zle, k smrti zle mi bylo z těch dlouhých muk, a když mne konečně odvázáli a dovolili usednout, cítil jsem, že omdlévám. Poslední zřetelná slova, která jsem ještě zaslechl, byl rozsudek - strašný rozsudek smrti. A pak mi hlasy inkvizitorů splynuly v jediný snový, mátožný šum. Vyvolal ve mně představu otáčení, snad že se mi ve fantazii sléval s klapotem mlýnského kola. To trvalo jen chvíli, neboť záhy jsem už neslyšel nic. Ještě okamžik jsem však viděl - ovšem s jakou děsivou zvlečeností! Spatřil jsem rty černě oděných soudců. Připadaly mi bílé - bělejší než list papíru, na kterém toto píši - a až pitvorně tenké, tenké úporným výrazem pevné, neoblomitelné rozhodnosti a krutého opovržení k mukám člověka. Ještě jsem viděl, jak tato ústa pronášejí rozsudek, který byl pro mne osudem, jak se kroutí tou smrtonosnou formulí. Viděl jsem, jak pronášejí slabiky mého jména, a zděsil jsem se, neboť se nic neozývalo. V těch několika vteřinách závratné hrůzy jsem ještě viděl, jak se jemně, sotva znatelně zachvívají šeré drapérie, jež zahalují stěny místnosti; a potom padl můj zrak na sedm vysokých svící na stole. Zprvu se mi zdálo, že mi přinášejí milost, že je to sedm útlých andělů, kteří mne zachrání; pak ale mé nitro zaplavila ničivá ošklivost, každá žilka se ve mně zachvěla, jako bych se dotkl galvanického drátu - podoby andělů se proměnily v beztvareé přízraky s hlavami z plamene - a já jsem poznal, že od nich mi pomoc nepříjde. A tu se mi do mysli jako lahodná melodie vkradla představa o blaženém spánku, který mne čeká v hrobě. Přicházela tichounce, něžně a dlouho jsem jí nemohl porozumět; jakmile jsem se však do ní plně ponořil, postavy soudců mi zmizely jako zázrakem z očí, vysoké svíce se propadly do prázdna, jejich plameny pohasly, zavládla černočerná tma, všechny vjemy a pocity jako by pohltit šílený, střemhlavý pád, v němž duše klesá do podsvětí. A vesmír nebyl nic než ticho a nehybnost a noc. Omdlel jsem; a přece vím, že jsem neztratil vědomí úplně. Co mi z vědomí zbývalo, to si netroufám blíže označit, ba ani vylíčit; ale neztratil jsem je úplně. Ani v nejhlubším spánku, ani v deliriu, ani v mdlobách, ani v smrti, ano, nikdy, ani v samém hrobě neztrácíme vědomí úplně! Jinak by přece člověk marně doufal v nesmrtelnost. Když se probouzíme i z nejtvrďšího spánku, trháme chatrné předivo nějakého snu. A přece si již za vteřinu nevzpomeneme (tak křehké je to předivo), co se nám zdálo. Ze mdlob se vracíme do života ve dvou stadiích; nejprve prožíváme niterné, duševní stavy,

pak pocítíme existenci fyzickou. Kdybychom si dovedli vybavit při vstupu do toho druhého stadia dojmy stavů prvních, patrně by nám tyto dojmy vypověděly mnohé děje z té hlubiny tam na druhé straně. A ta hlubina - co je ta hlubina? Kdybychom aspoň její stíny mohli jednou rozeznat od stínů záhrobí! I když však dojmy z toho, co jsem nazval prvním stadiem, nelze vůlí vybavit, nevynoří se přece jen po delším čase nezvány, samy? A neptáme se pak s údivem, odkud se vzaly? Člověk, který nikdy neupadl do mdlob, nevidá nikdy neznámé paláce a strašně povědomé tváře v žhoucích uhlech; ten člověk nehledívá na teskná zjevení plující vzduchem - neviditelná ostatním; ten člověk nedumá nad vůní nevidaného květu; ten člověk se nepozastavuje s úžasem nad melodií, která jej nikdy předtím neupoutala. Znovu a znovu snažil jsem se vzpomenout, usilovně, s rozmyslem snažil jsem si připomenout aspoň nějakou známku toho stavu zdánlivého nebytí, do něhož má duše upadla - a již se mi chvilkami zdálo, že se mi to daří. Opravdu, měl jsem kratičké záblesky rozpomenutí, které se nepochybně vztahovaly - jak mi jasný rozum z pozdějšího údobí říká - k onomu stavu zdánlivého bezvědomí. Ty cáry paměti mi mlhavě vybavují vysoké postavy, které mne zdvihly a mlčky snášely kamsi dolů - níž a níž - až mne přepadla šeredná závať z pouhé představy nekonečnosti toho sestupu. Vybavují mi také neurčitou úzkost kolem srdce, vyvolanou právě jeho nepřírozeným ztišením. Pak jsem pocítil náhlé znehybnění všeho kolem, jako by ti, kteří mne nesli (ó strašný průvod), sestoupili až kamsi za meze bezmezného prostoru a po úmorné práci odpočívali. A ještě se rozpomínám na cosi plochého a vlhkého; ale pak už zbývá jen šílenství - šílenství paměti, která se přehrabuje ve věcech zakázaných. Znenadání se mi do vědomí vrátil pohyb a zvuk - zběsilý překotný pohyb srdce a jeho tlukot v mých uších. Pak přeryv slepé prázdnoty. Pak opět zvuk a pohyb i hmatový vjem - šimravý pocit po celém těle. Pak pouhé vědomí, že jsem, vědomí bez myšlenky - stav, který trval dlouho. Pak znenadání myšlenka a v ní úděsný strach i úmorná snaha pochopit vlastní skutečný stav. Pak neodbytná touha opět se pohroužit do tupých mrákot. Pak prudké probuzení k vědomí a pokus o pohyb - který se zdařil. A už je tu jasná myšlenka na proces, na soudce, šeré drapérie, rozsudek, na nevolnost, mdloby. Všechno další pak mizí v naprostém zapomenutí a teprve později jsem si z toho jen s krajním vypětím cosi mlhavého vybavil. Až dosud jsem neotevřel oči. Měl jsem pocit, že ležím nespoután na zádech. Natáhl jsem ruku; dopadla těžce na cosi vlhkého a tvrdého. Chvillemi jsem ji tam tak nechal a snažil se přitom představit si, kde jsem a kdo vůbec

jsem. Chtělo se mi - a přece jsem si netroufal - použít zraku. Děsil jsem se prvního pohledu na své okolí. Ale neobával jsem se tolik spatřit věci hrozné, jako jsem se strachoval, že neuvidím nic. Konečně jsem se zoufalým odhodláním chvatně otevřel oči. Mé nejhorší představy se naplnily. Obklopovala mne černá tma věčné noci. Lapal jsem po dechu. Neproniknutelnost tmy mne tížila, dusila. Vzduch nesnesitelně tísnil. Zůstal jsem tiše ležet a snažil se přemýšlet. Rozpomněl jsem se na inkviziční řízení a z něho jsem se pokoušel vyvodit, co se vlastně se mnou děje. Byl vynesen rozsudek a připadalo mi, že od té chvíle uplynula velmi dlouhá doba. Přesto jsem ani na vteřinu neuvěřil, že jsem opravdu mrtev. Vždyť něčemu takovému uvěřit - i když se o tom dočítáme v beletrii - zcela vylučuje vědomí samého bytí. A přece: kde jsem a co se se mnou děje? Odsouzení k smrti, pokud jsem věděl, bývají upalováni a jedno takové autodafé bylo uspořádáno právě večer v den mého soudu. Vsadili mne snad znovu do vězení, kde mám čekat na příští popravu, které se budou konat třeba až za několik měsíců? Tu myšlenku jsem však vzápětí zavrhl. Vždyť oběti bývají požadovány okamžitě. A kromě toho moje bývalá cela, jako ostatně všechny cely odsouzců v Toledu, měla kamennou podlahu a bylo v ní aspoň trochu světla. A tu mi náhle úděsná představa vehnala proud krve do srdce - a nakrátko mne opět obestřely mrákoty. Sotva jsem se vzpamatoval, vyskočil jsem a chvěl se křečovitě po celém těle. Zběsile jsem všemi směry rozhazoval rukama. Nic jsem nenahmatal - a přece jsem se bál na krok pohnout, abych nenarazil na stěny hrobky. Z každického póru mi vyrazil studený pot a v ohromných krůpějích se mi usazoval na čele. Pak už jsem nevydržel muka napětí a opatrně, s rukama napřaženými jsem pokročil vpřed; třesl jsem oči z důlků, abych zahlédl alespoň chabý paprsek světla. Postoupil jsem tak o několik kroků - ale všude stále jen tma a prázdno. Vydechl jsem volněji. Zdálo se, že mne přece jen nepotkal osud nejobludnější. Ale jak jsem se opatrně sunul dál, začaly se mi v hlavě rojit tisíceré temné pověsti o hrůzách Toleda. O zdejších žalářích se vyprávěly podivné věci - pouhé výmysly, říkal jsem si vždycky - ovšem tak podivné a tak příšerné, že je lépe opakovat je jen šeptem. Nechají mne v tomto černém podsvětí zahynout hladem, anebo mne čeká ještě děsivější úděl? Že je na konci smrt, smrt ukrutnější než bývá obvykle, o tom jsem nepochyboval - znal jsem příliš dobře své soudce. Teď mne zajímala a zneklidňovala jen její podoba a její čas. Mé napřažené ruce narazily konečně na pevnou překážku. Byla to zeď, patrně kamenná - velice hladká, slizká a studená. Postupoval jsem podle ní,

našlapuje obezřetně, nedůvěřivě, jak mne k tomu nabádaly dávné pověsti. Takto jsem však nemohl zjistit rozměry svého žaláře; stěna byla zřejmě všude stejně ztvárněna, takže jsem ji mohl snadno obejít a vrátit se tam, odkud jsem vyrazil, aniž bych to postřehl. Hledal jsem proto nůž, který jsem měl v kapse, ještě když mne odváděli do inkviziční síně. Nůž však byl pryč - vyměnili mi šaty za jakousi kutnu z hrubého serže. Napadlo mě vrazit čepel do nějaké škvírky ve zdivu a označit si tak výchozí bod. Bylo jistě lehké tuto nesnáz překonat - a přece se mi v mé rozhárané mysli zdála zprvu nezdolatelná. Utrhl jsem kus obruby ze své kutny a rozprostřel jej kolmo ke zdi. Představoval jsem si, že budu tápat kolem cely a až kruh dokončím, jistě tento cár opět nahmatám. Nepočítal jsem však s rozlohou žaláře ani se svou slabostí. Půda byla vlhká a kluzká. Chvíli jsem vrávorál vpřed, pak jsem klopýtl a upadl. Byl jsem tak zemdlen, že jsem zůstal ležet a záhy mne na místě přemohl spánek. Když jsem se probudil a natáhl ruku, nahmatal jsem bochník chleba a džbán s vodou. Neuvažoval jsem o tom, na to jsem byl příliš vyčerpán, jen jsem se chtivě pustil do jídla a pití. Zanedlouho jsem však už zase pokračoval v obchůzce svého žaláře a s námahou jsem posléze dorazil k útržku látky. Do chvíle, než jsem upadl, napočítal jsem dvaapadesát kroků; než jsem pak došel k hadříku, ušel jsem dalších osmačtyřicet kroků. Urazil jsem tedy dohromady sto kroků; počítal jsem se dvěma kroky na yard, a tak jsem odhadl vnitřní obvod žaláře na padesát yardů. Narazil jsem ovšem ve zdi na četné hrany a nemohl jsem si tedy utvořit představu o tvaru krypty, ano, krypty - nezbývalo mi totiž, než to za kryptu považovat. Tyto výzkumy mnoho smyslu neměly - naděje nebyla pražádná - a přece mne jistá zvědavost nabádala, abych pokračoval. Odstoupil jsem od zdi a odhodlal se přejít celý prostor napříč. Zprvu jsem postupoval nesmírně obezřetně, neboť podlaha, třebaže se zdála pevná, byla zrádně kluzká. Konečně jsem si dodal odvahy a vykročil rázněji; umínil jsem si přejít prostor pokud možno přímočaře. Tak jsem postoupil deset až dvanáct kroků, pak se mi však připlétl pod nohy cár, visící z mé roztržené kutny. Přišlápl jsem si jej a prudce upadl na obličej. Zprvu jsem byl pádem tak zmaten, že jsem si hned nevšiml poněkud zarážející okolnosti, která mne však záhy poté, ještě když jsem ležel, zaujala. Bradou jsem se totiž dotýkal podlahy, kdežto rty i horní část obličeje, třebaže zjevně spočívaly níže než brada, se nedotýkaly ničeho. A zároveň jako by se mi čelo hroužilo do lepkavého dýmu a do nozder mi stoupal podivný zápach tlející plísně. Natáhl jsem ruku a zachvěl jsem se děsem, neboť jsem zjistil, že jsem upadl těsně na okraj kruhové jámy,

jejíž rozměry jsem ovšem zatím nemohl odhadnout. Šmátral jsem po zdi hned pod roubením jámy a podařilo se mi vydrolit malý úlomek; ten jsem pak hodil do prohlubně. Po mnoho vteřin jsem slyšel, jak při pádu naráží o stěny propasti; konečně se ozvalo duté žbluňknutí a po něm zvučné ozvěny. V témž okamžiku jsem zaslechl zvuk, jako by se mi nad hlavou rychle otevřely a právě tak rychle zavřely dveře, a tmou jako by náhle probleskl slabý zákmit světla, který zase tak náhle pohasl. Poznal jsem, do jaké záhuby jsem se řítit, a zaradoval se z včasné náhody, která mne zachránila. Stačil jediný krok a byla by po mně veta. A právě takovou smrt - jaké jsem teď o vlas unikl - smrt z povídaček o inkvizici, považoval jsem za bujnou smyšlenku. Oběti tyranské inkvizice měly na vybranou: umírat buď za strašlivých muk tělesných, anebo s obludnými hrůzami duševními. Mně zřejmě určili smrt druhou. Dlouhými útrapami jsem byl vnitřně tak rozerván, že jsem se třásl už při zvuku vlastního hlasu a stal se tak v každém ohledu vhodným předmětem pro druh mučení, který mne čekal. Drkotaje zuby, tápal jsem zpátky ke zdi a umiňoval si, že raději zahynu tam, než abych riskoval hrůzy šachet, kterých se mi teď v obraznosti vyrojilo několik v různých místech žaláře. Za jiného rozpoložení mysli bych se byl odvážil skoncovat rázem svou bídu skokem do jedné z nich; teď však byl ze mne ten nejhorší zbabělec. Také jsem ovšem nemohl zapomenout na to, co jsem četl o těchto jámách - jejich strašlivým účelem není prý usmrcovat oběti náhle. Z přílišného rozrušení jsem probděl dlouhé hodiny; pak jsem však přece jen usnul. Když jsem se probudil, našel jsem vedle sebe tak jako předtím chléb a džbán s vodou. Mučila mne palčivá žízeň a naráz jsem nádobu vyprázdnil. Jistě v ní bylo něco omamného, neboť sotva jsem dopil, už se mi klížila víčka. Přepadl mne hluboký spánek - podobný spánku smrti. Nevím ovšem, jak dlouho jsem spal, ale když jsem znovu otevřel oči, rozeznával jsem své okolí. V přízračné sirnaté záři - nevěděl jsem zprvu, odkud se linula - mohl jsem obhlédnout rozsah i tvar žaláře. Pokud šlo o jeho velikost, značně jsem se zmýlil. Zeď neměřila kolem dokola víc než dvacet pět yardů. Tento objev mne na chvíli zcela zbytečně potrápil; věru zbytečně - vždyť v strašlivém postavení, v němž jsem vězel, mohlo mít sotva něco menší význam než právě rozměry mé cely. Byl jsem však posedlý vyzkoumat každou maličkost a všemožně jsem si chtěl vysvětlit, jak jsem se při měření cely spletl. Konečně mi svitlo. Při prvním pokusu napočítal jsem dvaapadesát kroků do chvíle, kdy jsem klesl; dostal jsem se tehdy nepochybně až na jeden nebo dva kroky k útržku látky - ve skutečnosti jsem tedy obešel téměř celou kryptu. Pak

jsem usnul, a když jsem se probal, patrně jsem se stejnou cestou vrátil - jediné tak jsem se mohl domnívat, že obvod cely je dvakrát delší než ve skutečnosti. Byl jsem zcela vyšinutý, a tak jsem ani nepostřehl, že jsem na svou pouť vyrazil se zdí po levici a skončil se zdí po pravé ruce. Také v odhadování tvaru vězení mne cosi zmátlo. Když jsem tápal vpřed, nahmatal jsem ve zdi množství hran, což mi vnučko představu velké nepravidelnosti - tak mocný má účinek naprostá tma na člověka, který procitá z letargie či spánku ! Byly to prostě hrany několika porůznu rozložených, mírně propadlých či vyklenutých míst. Tvar žaláře byl zhruba čtverec. Co jsem pokládal za zdivo, vypadalo teď jako obrovské pláty železa či jiného kovu, a jejich švy a spáry vytvářely ony výklenky. Celý povrch tohoto kovového pásu byl počmáráán příšernými, odpornými výplody, vyvěrajícími z mnišských pověr o záhrobí. Postavy hrozících dáblů, kostlivců a mnoho dalších, vskutku úděsných obrazů pokrývalo a hyzdilo stěny. Všiml jsem si, že obrysy těchto nestvůr jsou celkem zřetelné, jejich barvy jsou však patrně účinkem vlhka vybledlé a rozmazané. Také podlahy jsem si teď povšiml. Byla kamenná. Uprostřed zela okrouhlá jáma, jejímuž jícnu jsem unikl; byla tu však pouze jediná. To vše jsem viděl jen nejasně a s velikou námahou, neboť mé postavení i poloha se během spánku podstatně změnily. Ležel jsem teď zcela natažen na zádech na jakémsi nízkém dřevěném rámu. Byl jsem k němu pevně připoután dlouhým pásem, který se podobal popruhu. Mnohonásobně mi ovíjel údy a tělo a ponechával trochu volnosti jen hlavě a levé paži, takže jsem se mohl jakžtakž krmit z hliněné misky, která ležela po mém boku na zemi. S hrůzou jsem shledal, že džbán zmizel; ano, s hrůzou, neboť mne trýznila nesnesitelná žízeň. A moji mučitelé zřejmě zamýšleli tuto žízeň stupňovat - jídlo na misce bylo totiž palčivě okořeněno. Hleděl jsem vzhůru a prohlížel si strop cely. Klenul se asi třicet, možná čtyřicet stop nad mou hlavou a byl sestrojen podobně jako postranní stěny. Na jedné desce mne silně zaujala prapodivná postava. Byla to postava Času, tak jak se obvykle maluje, až na to, že místo kosy držela v ruce cosi, co jsem na první pohled pokládal za malovanou podobu ohromného kyvadla, jaká vidáme na starých hodinách. Ve vzhledu tohoto mechanismu mne však něco nutilo k pozornější prohlídce. Jak jsem tak na ně vzhůru hleděl (kyvadlo viselo přímo nade mnou), měl jsem dojem, že se hýbá. Vzápětí jsem shledal, že je to pravda. Kývalo se v krátkých kmitech a ovšem zvolna. Několik minut jsem je tak pozoroval spíše s podivem než s bázní. Posléze mne jeho jednotvárný pohyb unavil a zadíval jsem se jinam. Zaslechl jsem totiž slabý

šelest, a když jsem pohlédl na zem, viděl jsem, jak se tu pohybuje několik obrovských krys. Vylézaly ze šachty, kterou jsem měl před očima hned po pravici. A nedbajíce mého upřeného pohledu, hrnuly se sem v houfích s lačnými očima; lákal je pach masa. Jen s velkým, soustředěným vypětím jsem je od něho odháněl. Po půlhodině (snad uplynula i hodina - měl jsem nejasnou představu o čase) jsem opět vzhlédl. A teď jsem spatřil něco, co mne opravdu zmátlo a udivilo. Dráha kyvadla se prodloužila bezmála o yard. A jeho rychlost byla přirozeně také mnohem větší. Ale hlavně mne znepokojil dojem, že znatelně pokleslo. Nyní jsem zpozoroval - netřeba dodávat s jakým děsem -, že jeho spodní konec tvoří srpek třpytné oceli, dlouhý asi stopu od hrotu k hrotu, které trčí vzhůru, a že hrana srpku je zřejmě ostrá jako břitva. A jako břitva byl patrně i bytelný a těžký, neboť od ostří vybíhal vzhůru do pevného, širokého tvaru. Byl připevněn k mohutné mosazné tyči, a jak se houpal, svištěl vzduchem. Již jsem věděl najisto, jaký konec mi přichystala mučitelská vynalézavost mnichů. Pochopím inkvizice neušlo, že jsem rozpoznal jámu, jejíž hrůzy měl okusit tak zapřísažený kacír, jakým jsem byl já - jámu, ten symbol pekla, podle pověstí považovaný za nejzazší vrchol všech jejich trestů. Do této jámy jsem jen čistou náhodou neupadl a dobře jsem věděl, že právě nečekaně, záludně připravená muka dodávají těmto vraždám v kryptách zvrácené pitvornosti. Když jsem tedy do propasti nespádl, nebylo už ďábelským záměrem teď mě tam svrhnout, ale připravit mi záhubu (druhé volby zřejmě nebylo) jinou a mírnější. Mírnější! V svém žalu jsem se pousmál výrazu, jakým jsem označil ten hrůzný pojem. Proč vykládat o dlouhých, předlouhých hodinách smrtelného, ba víc než smrtelného děsu, kdy jsem odpočítával svištící kmity oceli! Kyvadlo klesalo níž a níž - coul po coulu - zlomeček po zlomečku - po stupních rozpoznatelných jen v intervalech, které trvaly věky! Teprve po několika dnech - ano, mnoho dní možná uplynulo - začínalo kmitat tak těsně nade mnou, že mne ovíval jeho břítký dech. Do chřípí se mi tlačil pach ostré oceli. Modlil jsem se - zapřísal jsem do omrzení nebesa, aby urychlila sestup kyvadla. Běsnil jsem, šilel, vší mocí jsem se zdvíhal proti švihům strašlivého handžáru. A pak jsem se znenadání utišil a jen se usmíval na blyštivou smrt jako dítě na podivnou cetku. Znovu mne načas obestřely mrákoty; byla to jistě jen chvílička, neboť když jsem nabyl vědomí, nezpozoroval jsem další pokles kyvadla. Ale právě tak mohla uplynout dlouhá doba - vždyť jsem věděl, že těm ukrutným ďáblům neunikly mé mdloby a že stroj mohou zastavit, kdy se jim zlíbí. Když jsem se probral, bylo mi nadto

nevýslovně špatně a mdlo, jakoby po dlouhém hladovění. I v tomto čase smrtelné úzkosti prahla lidská přirozenost po jídle. A s bolestným úsilím, pokud mi to pouta dovozovala, natáhl jsem levou ruku a uchopil ubohý zbytek jídla, který mi krysy nesežraly. Jakmile jsem vsunul sousto mezi rty, bleskl mi hlavou jakýsi nedomyšlený nápad - byla v něm radost i naděje. Jakou jsem si však já mohl dělat naději? Byl to, jak říkám, nedomyšlený nápad, jakých má člověk mnoho a nikdy je nestačí domyslet. Tušil jsem, že v něm byla radost i naděje; ale také jsem cítil, že se hned v zárodku rozplynul. Marně jsem se namáhal dobrat se k němu, znovu si jej vybavit. Dlouhé útrapy zničily takřka nadobro mé nejzákladnější duševní schopnosti. Zhloupnul jsem - byl ze mne idiot. Kyvadlo kmitalo v pravém úhlu k mému trupu. Viděl jsem, že srpek jej křížuje nad krajinou srdeční. Později roztřepí tkaninu mé kutny; vrátí se, znovu zachytí - znovu a znovu se bude vracet a sekat. Přes děsivé rozpětí kyvu (snad třicet i více stop) a neúprosné svištivé rázy, jimiž by rozťalo i ty železné stěny kolem, rvalo by mi po několik minut toliko šaty - nic víc. A u této představy jsem se zastavil - netroufal jsem si zatím přemýšlet dál. Tak houževnatě jsem se do ní pohřížil, tak jsem na té myšlence ulpěl, jako bych jí mohl další sestup oceli zarazit. Nutil jsem se k úvahám o tom, jaký asi zvuk vydá ten srpek, až mi smýkne přes oděv - o zvláštním, mrazivém záchvěvu, jaký asi proběhne nervy, až se ocel otře o látku. Tak dlouho jsem se probíral těmito malichernostmi, až mi stydla krev v žilách. Dolů - neustále dolů se šinulo. Začal jsem s bláznivou rozkoší porovnávat rychlost, s jakou klesalo, s rychlostí, s jakou kmitalo. Doprava - doleva - daleko vzhůru - se skřekem zatracence! S kradmým skokem tygra rovnou k mému srdci! Chvíli jsem se smál, chvíli zoufale naříkal, jak ta nebo ona představa ve mně převládala. Dolů - neodvratně, neúprosně dolů! Jen tři palce nad hrudí mi teď kmitalo! Zběsile jsem se snažil vyprostit levou paži. Byla volná jen od lokte k prstům Stíží jsem dosáhl od mísy k ústům - ani o vlas dál. Kdybych dokázal zpřetrhat pouta nad loktem, snad bych kyvadlo zachytil a snad bych ho i zastavil. Ale to bych se právě tak mohl pokoušet zastavit lavinu! Dolů - stále tak nepřestajně - stále nevyhnutelně dolů ! Zalykal jsem se a svíjel při každém jeho kyvu. Choulil se v křeči při každíčkém švihu. S dychtivou, nesmyslnou, zoufalou nadějí jsem na kyvadlo upíral oči, když se rozmáchlo ode mne vzhůru; bezděčně jsem je mhouřil, když klouzalo dolů - třebaže smrt by mi přinesla jen úlevu - ó jak nevýslovnou úlevu! A přece mne do morku kostí mrazilo pomýšlení, že nepatrným posunem mechanismu se mi ta břitká, lesklá sekera zatne do hrudi.

A proč mne tedy mrazilo, proč jsem se ještě chvěl a choulil? Byla to naděje - naděje i na skřipci triumfující, naděje, která tiše promlouvá k odsouzencům na smrt i v žalářích inkvizice. Poznal jsem, že zbývá deset, snad dvanáct rozmachů a ocel se dotkne mého šatu - a jakmile jsem si to uvědomil, prostoupil mé nitro onen zbystřený, soustředěný chlad, jaký provází zoufalství. Po mnoha hodinách a snad dnech jsem zase přemýšlel. Teď mě napadlo, že řemen, kterým jsem omotán, je z jediného kusu. Žádný provaz, nic jiného mne nepoutalo. Stačí tedy jeden úder břitkého srpku do kteréhokoli dílce řemenu - a pouto je rozřáno; pak je mohu levou rukou snadno stáhnout z těla. Ale jak hrozivě blízko by ocel švihala! Jen malinko se vzepřít znamenalo by smrt! Ale cožpak by pochopové inkvizice tuto možnost nepředvídali? Cožpak by jí nezabránili? A křížuje se pouto na mé hrudi právě s drahou kyvadla? V předtuše, že se má chabá a patrně poslední naděje rozplyne, zvedl jsem hlavu natolik, abych si viděl na hrud'. Popruh obepínal mé údy a tělo křížem krážem - jenom ne v dráze smrtonosné sekery! Sotva mi hlava klesla do dřívější polohy, blesklo mi cosi myslí, co bych mohl nejspíš označit jako druhou část oné nedomyšlené spásné myšlenky, o níž jsem se zmínil, jejíž úryvek mi mlhavě prolétl myslí, když jsem k rozpáleným rtům zdvihl pokrm. Teď už tedy byl nápad celý - sice temný, snad trochu šílený, nevyhraněný, přece však úplný. S horečnou pílí zoufalce začal jsem jej okamžitě uskutečňovat. Již dlouho se nejbližší okolí nízkého rámu, na němž jsem ležel, doslova hemžilo krysami. Byly divoké, drzé, lačné, civěly na mne rudýma očima, jako by se nemohly dočkat, až se na mne vrhnou, jakmile se přestanu hýbat. "Co asi jsou zvyklé žrát v té jámě?" pomyslel jsem si. Třebaže jsem je vši mocí hleděl odehnat, zhltyly bezmála všechno mé jídlo. Bez ustání jsem nad miskou mával či kroužil rukou, ale pro svou bezděčnou jednotvárnost přestal pohyb posléze působit. Ta žravá chamrad' se mi co chvíli zahryzávala do prstů. Potřel jsem teď zbytky toho mazlavého ostrého pokrmu svá pouta, kam jsem jen na ně dosáhl; pak jsem zdvihl ze země ruku a zůstal strnule, bez dechu ležet. Změna - ta náhlá nehybnost - hladovou havěť zprvu poplašila, postrašila. Některé z krys bázně ucouvly, mnohé se vrhly do jámy. To však trvalo jen chvíli. Nadarmo jsem nespolehal na jejich nenasytnost. Jakmile zpozorovaly, že se nehýbám, vyskočilo jich pár nejdrzejších na mou pryčnu a čichaly k popruhu. To byl zřejmě signál k hromadnému náporu. Nové a nové hordy se hrnuly z jámy. Vydrápaly se na rám, ztekly jej a po stovkách se vrhaly na mé tělo. Pravidelný pohyb kyvadla je ani trochu nerušil. Uhýbaly jeho úderům a hleděly si pomazaných pout. Jejich

rostoucí houfy na mne nalehly, zaplavily mne. Svíjely se mi na hrdle, studenými čumáky mi očichávaly ústa, dusily mne těžkými těly, drtily mi hrud' hnusem, pro jaký svět nemá jméno, zmrazovaly mi srdce neodbytným slizem. Avšak cítil jsem, že stačí ještě chvílku vydržet - a mám vyhráno. Zřetelně jsem cítil, jak pouto povoluje. Věděl jsem, že se na několika místech již rozpadlo. S nadlidským úsilím jsem zůstával bez hnutí ležet. A nechybil jsem ve svých výpočtech, nevytrval jsem nadarmo. Konečně jsem pocítil, že jsem volný. Popruh mi v cárech splýval z těla. Avšak kyvadlo již dotíralo na mou hrud'. Roztálo tkaninu na kutně. Prořízlo mi košili. Ještě dvakrát švihlo - všemi cévami projela mi ostrá bolest. Avšak nadešel okamžik úniku. Mávl jsem rukou a mé osvoboditelky se chvatně rozprchly. Pak jsem se zvolna, neúhybně, obezřetně, jen bočním pohybem a příkrčen, sunul z objetí pouta a z dosahu handžáru. Zatím jsem byl volný! Volný - v chapadlech inkvizice! Sotva jsem slezl z té pryčny hrůzy na kamennou žalářní dlažbu, přestal se pekelný stroj hýbat a viděl jsem, jak jej neviditelná síla vytahuje stropem. To byla výstraha, která se mi zaryla do duše. Nepochybně jim neušel jediný můj pohyb. Volný! Zatím jsem unikl smrti za agonií jednoho druhu, ale jistě jsou pro mne přichystána muka nová a horší než sama smrt. S tímto pomyšlením jsem se těkavě rozhlížel po železném ostění, které mne uzamykalo. S mým žalářem se něco stalo - něco neobvyklého - jakási změna, kterou jsem zprvu jasně nepostřehl. Chvíli jsem jen nepřítomně bloumal, chvěl se a hroužil do planých, nesouvislých dohadů. Tu jsem si také poprvé všiml, odkud se line ta sirnatá záře osvětlující celu. Vycházela ze škvíry asi půl palce široké, která se táhla kolem celé spodní hrany stěn. Tato škvíra jako by oddělovala - a ukázalo se, že opravdu odděluje - stěny od podlahy. Pokoušel jsem se, ovšem bez výsledku, tím otvorem podívat. Když jsem se vzpřimil, pochopil jsem náhle záhadnou proměnu své kobky. Již jsem se zmínil o tom, že obrysy postav na stěnách byly docela zřetelné, jen jejich barvy mi připadaly rozplizlé a neurčité. Barvy teď začaly intenzívně prozařovat, takže strašidelné, satanské postavy dostávaly výraz, jaký by rozdrásal i silnější nervy, než jaké jsem měl já. Ze všech koutů, kde jsem předtím nic netušil, zíraly na mne tisíceré démonské oči s tak zuřivou, úděsnou životností, hořely takovým zlověstným žářem, že jsem marně přemáhal obraznost, aby v nich viděla něco neskutečného. Neskutečného! Vždyť jsem už pouhým dechem nabíral do chřípí pach rozžhaveného železa! Vězení prostoupil dusivý zápach. Každou vteřinu žhnuly temněji ty oči, zírající na má muka. Obrysy krvavých hrůz rozlévaly stále

sytější nach. Zalykal jsem se, lapal po dechu! Již jsem prohlédl záměr svých mučitelů - těch neoblomitelných, těch nejsatanštějších ukrutníků! Uskočil jsem před žhavým kovem doprostřed cely. Když jsem si pomyslel, jak se co nevidět uškvařím žářem, představa studené studně mne blažila jako balzám. Vrhhl jsem se k jejímu zejícímu kraji. Ztrhaným zrakem jsem upřeně pohlédl dolů. Žár z rozpálené klenby prosvítila její nejzazší kouty. Ale má mysl se ještě zoufalou vteřinu bránila přijmout dosah toho, na co jsem hleděl. Nakonec si to však prodralo, proklestilo cestu do mé duše - propálilo se to do mého zděšeného mozku. Ó kde je hlas, který to vypoví! Ó hrůzo! Ó raději všechny hrůzy světa - jen tuto ne! S výkřikem jsem prchal od propasti - zakryl si dlaněmi tvář a hořce se rozplakal. Žár rychle sílil. Opět jsem vzhlédl - a roztřásl se jako v záchvatu zimnice. Žalář se proměnil podruhé - tentokrát se změnil jeho tvar. Jako prve jsem se zpočátku snažil popochopit, co se děje. Ale dlouho mne na pochybách nenechali. Můj dvojitý únik podráždil pomstychtivost inkvizitorů a teď je tedy konec všem žertům s Králem děsu. Prostor býval čtvercový. Teď jsem viděl, že dvě železné stěny tvoří ostrý úhel - a dvě pochopitelně tupý. S rachotivým, sténavým lomozem se děsivá proměna dovršovala. Tvar kobky se ve chvílce zešikmíl v kosočtverec. Ale tím proměna nekončila - již jsem ani nedoufal, ba ani si nepřál, aby skončila. Rád bych byl přitiskl rudé stěny k své hrudi jako plášť věčného míru. "Chci smrt," říkal jsem si, "jakoukoli smrt - jen ne smrt v jámě!" Já blázen! Což mi dosud nenapadlo, že planoucí železo mě má zahnat právě do jámy? Cožpak bych vydržel ten žár? A kdybych i vydržel, mohl bych vzdorovat jeho tlaku? A kosočtverec se teď zužoval tak rychle, že už jsem neměl čas uvažovat. Jeho střed a tedy i nejširší část byly právě nad rozšklebenou prohlubní. Uskočil jsem - avšak svírající se stěny tlačily mne neodbytně dál. Mé zprahlé, uzmítané tělo nemělo posléze už ani coul pevné půdy pod nohama. Přestal jsem bojovat, má zmučená duše však dobojovala ještě jediným mocným, dlouhým a posledním výkřikem zoufalství. Cítil jsem, že vrávorám na samém okraji - odvrátil jsem oči - - Ozval se zmatený šum lidských hlasů! Ryčný jek mnoha polnic! Dunivé rachocení tisícových hromů! Natažená ruka zachytila moji ruku, právě když jsem v mdlobách klesal do propasti. Byla to ruka generála Lasalla. Francouzská armáda vstoupila do Toleda. Inkvizice byla v rukou svých nepřátel.